

İki Dilli Öğrencilerin Türkçe Dinleme Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi *

Hakim Kardeş^aMustafa Kaya^b^a Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Bitlis^b Doçent Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Van

Özet

Bu çalışmanın amacı; iki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme kaygılarının cinsiyet, sınıf düzeyi, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, evde konuşulan dil, akıllı telefona sahip olma, telefonu kullanma amacı, evde TV/radyo bulunma durumu, TV izleme süresi değişkenleriyle ilişkisini tespit etmektir. Bu çalışmada betimsel yöntemlerden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcılarını, Bitlis İli Güroymak İlçesi Gölbaşı Cumhuriyet Orta Okulunda öğrenim gören ve iki dil bilen 145 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma grubu, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme metodu kullanılarak oluşturulmuştur. Karakuş-Tayşi ve Özbay (2016) tarafından geliştirilen "Dinlemeye Yönelik Tutum Ölçeği" veri toplama araçları olarak kullanılmıştır. Veri analizinde, sırasıyla betimsel istatistik ölçüleri (frekans ve yüzdeleri), Normallik testleri (Komogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk), Mann-Whitney U testi, Kruskal Wallis H testi ve basit doğrusal korelasyon (Spearman sıra farkları) analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda iki dilli ortaokul öğrencilerinin Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca iki dilli öğrencilerin cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, akıllı telefona sahip olma durumu, evde konuşulan dil, akıllı telefon kullanım amacı, evde televizyon/radyo izleme durumuna göre Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeylerinin birbirine benzer olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlardan farklı olarak İki dilli öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeylerinin günlük televizyon izleme süresine göre istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: İki dilli, dinleme, tutum.

Type / Tür:

Research / Araştırma

Received / Geliş Tarihi:

17 Mart 2020

Accepted / Kabul Tarihi:

30 Mayıs 2020

Page numbers / Sayfa no:

69-92

Citation Information /Atıf bilgisi:

Kardeş, H. ve Kaya M. (2022). İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Harran Maarif Dergisi*, 7 (1), 69-92. doi: <https://doi.org/10.22596/hej.1089334>.

Sorumlu yazar: Mustafa Kaya **e-posta:** m.kaya@yyu.edu.tr

* "İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme yeterlikleri (tutum, kaygı ve dinleme stratejilerini uygulama) ve bu yeterliklerinin bazı değişkenlerle ilişkisi" adlı Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

Investigation of Turkish Listening Attitudes of Bilingual Students in Terms of Some Variables

Abstract

The aim of this study; The aim of this study is to determine the relationship between bilingual students' Turkish listening anxiety, gender, class level, father's education level, mother's education level, language spoken at home, having a smart phone, the purpose of using the phone, presence of TV/radio at home, TV watching time. In this study, the relational survey model, one of the descriptive methods, was used. The participants of the research are 145 bilingual students studying at Gölbaşı Cumhuriyet Secondary School in Güroymak District of Bitlis Province. The study group was formed by using the convenient sampling method, which is one of the non-random sampling methods. "Attitude Scale Towards Listening" developed by Karakuş-Tayşi and Özbay (2016) was used as data collection tools. In data analysis, descriptive statistical measures (frequency and percentages), Normality tests (Komogorov-Smirnov and Shapiro-Wilk), Mann-Whitney U test, Kruskal Wallis H test and simple linear correlation (Spearman rank differences) analysis were used, respectively. As a result of the research, it was concluded that the bilingual secondary school students had a high level of attitude towards listening to Turkish. In addition, it was determined that the bilingual students' attitudes towards listening to Turkish were similar according to gender, class level, mother's education level, father's education level, having a smart phone, the language spoken at home, the purpose of using a smart phone, and watching television/radio at home. Unlike these results, it was found that the bilingual students' attitude levels towards listening to Turkish were statistically significant according to the daily television watching time.

Key Words: Bilingual, listening, attitude.

Giriş

Dinleme becerisi, bireylerin henüz dünyaya gelmeden edinmeye başladıkları bir dil becerisidir. İlk edinilen dil becerisi olması nedeniyle diğer dil becerilerinin de temelini dinleme becerisi oluşturmaktadır. Kişinin doğumdan önce başlayıp yaşamı boyunca devam eden temel dil etkinliği dinlemedir. Bu nedenle ana dili ne olursa olsun tüm öğrencilerin dinleme becerileri üzerine önemle eğilmek gerekmektedir.

İlgili alanyazın incelendiğinde dinleme ilgili çeşitli tanımların yapıldığını söylemek mümkündür. Sever (2011, s. 9) dinlemeyi "işittiğimizi anlamak ve saklamak ya da işittiğimizi anlamak amacıyla dikkat harcamak" olarak ifade ederken Aytan (2019, s. 12) dinlemenin sadece sesleri doğru işitmekten ibaret olmadığını, işitilenleri anlamak için gerçekleştirilen zihinsel faaliyetlerin bütünü olduğunu aktarmaktadır. Özetlemek gerekirse dinleme, "Konuşma ya da (sesli) okuma yoluyla gönderilen bir bildirim, iletinin algılanıp kavranmasıdır." (Karataş, 2014, s. 267). Bu tanımlardan hareketle dinlemenin gerek bilişsel gerekse fiziksel boyutları olan karmaşık bir özellik gösterdiğini söylemek mümkündür.

Türkiye'deki Türkçe eğitim sisteminde dinleme, bağımsız bir öğrenme alanı ve dil becerisi olarak uzun yıllar ele alınmamıştır. Beceri odaklı eğitim anlayışının

benimsendiği 2005 yılında hazırlanan Türkçe öğretim programlarında dinleme bağımsız bir dil becerisi ve öğrenme alanı olarak ele alınmış, bu yönde bir çerçeve çizilmiştir. Bu çerçevede; ses çıkarmayan, dinler görünen, problem çıkarmayan öğrencinin dinlediği, dinlemeyi bildiği varsayımının artık terk edilmesi gerektiği gerekçeleriyle ortaya konulmuştur. Nitekim dinleme dersliklerde ve doğal ortamlarda üst düzeyde edinilemeyecek kadar karmaşık aynı zamanda sistemli bir dil becerisidir.

Dinleme becerisinin geliştirilmesi için hazırlanan eğitsel faaliyetlerden istenilen başarının elde edilebilmesi için ön koşul öğrencilerin derse ilgileri, Türkçe iletişim yeterlikleri, dilsel etkinliklere eğilimleri, motivasyon durumlarının bilinmesi gerekmektedir. Kişinin Türkçe dinleme ve diğer iletişim becerilerindeki başarısını belirleyen önemli etkenlerden biri tutumdur. Tutumlar kişilerin davranışları ve öğrenme süreçleri üzerinde etkili olmuş uzun süre yaşanan duygu, inanç ve eğilimleridir.

Tutum, kişinin belli bir konuya karşı anlayış ile duygularının bir göstergesi olan ve onu olumlu ya da olumsuz bir davranış göstermeye yönelten bir özellik olarak açıklanmaktadır (Aksoy, 1989; Kağıtçıbaşı, 1988; Triandis, 1971; Kardeş, 2013: 152).

Tutumlar yaşantı yoluyla sonradan kazanılan davranış eğilimleridir. Öğrencilerin dil becerilerine, derse, konuya, öğrenme materyaline, öğrenme ortamına, öğretmene vb. eğitim-öğretimin temel bileşenlerine olumlu tutum geliştirmeleri beklenen-istenen bir durumdur. Zira başarının önemli anahtarlarından biri olumlu tutum sergilemektir. Öğrenmeye, öğrenme ortamına, materyaline, hedef dile ve hedef dildeki dil becerilerine karşı gelmek, bunlara olumsuz tutum sergilemek başarının önüne aşılamayacak setler örecektir. Bu nedenle her eğitimcinin önemli amaçlarından biri de öğrencilerin eğitsel faaliyetlere olumlu tutum geliştirmelerini sağlamaktır. Bunu gerçekleştirmenin temel yolu da öğrenciyi her yönüyle tanımak, tutum ve davranışlarını öğrenmek, ilgi ve ihtiyaçlarını eğitim-öğretim süreçlerinde dikkate alarak bu yönde adımlar atmaktan geçmektedir (Bölükbaş, 2004; Francis ve Greer, 1999; Kardeş, 2013; She ve Fisher, 2002).

İki dillilik güncelliğini koruyan bir kavram olarak tüm disiplinleri ilgilendiren bir boyuta ulaşmıştır (Tunagür, 2021: 14). Bu sebepten ötürü ana dili Türkçe olmayan iki dilli öğrencilerin başta Türkçe dinleme becerisi olmak üzere diğer anlama ve anlatma becerilerine ilişkin yeterliklerini, beklentilerini, öğrenme tutumlarını bilimsel araştırmalarla betimlemek, iki dillilerin ihtiyaçlarına uygun bir Türkçe ana dil eğitimi verebilmek için gerekli ve önemlidir.

İlgili alanyazın tarandığında, Türkiye’de yaşayan iki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme becerileriyle ilgili yok denecek kadar az sayıda çalışma bulunmaktadır. Alanyazın incelendiğinde ana dili olarak Türkçeyi öğrenen öğrencilerin dinleme

tutumlarıyla ilgili (Ciğerci ve Gültekin, 2019; Erdağı- Toksun, 2020) çalışmaların yapıldığı, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bireylerin dinleme tutumlarına yönelik çeşitli araştırmaların yapıldığı (Karataş ve Kartallıoğlu, 2016; Polat, 2017) görülmektedir. İki dillilik ile ilgili öğrencilerin dinleme yeterlilikleri üzerine betimsel veya deneysel herhangi bir çalışmanın yapılmadığı anlaşılmıştır. Bununla birlikte iki dilli öğrencilerle farklı beceri alanlarıyla ilgili çeşitli çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Kaya ve Kardaş (2020) iki dilli öğrencilerin Türkçe konuşma kaygıları üzerinde rol oynama etkinliklerinin etkisini incelemişlerdir. Kardaş ve Görmez (2017) akvaryum tekniğinin iki dilli öğrencilerin Türkçe konuşma kaygısı üzerine etkisini incelerken Şahin, Kardaş ve Görmez (2017) akvaryum tekniğinin iki dilli 7. Sınıf öğrencilerinin konuşma becerileri üzerine etkisini incelemişlerdir. Tunagür, Kardaş ve Kardaş (2021) öğrenci merkezli dinleme-konuşma etkinliklerinin iki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme ve konuşma becerilerine etkisini araştırmışlardır. Ayrıca Aksu (2021) Fransa'da ilköğretim okullarındaki iki dilli Türk öğrencilerin konuşma kaygısı, Boğa (2019) soru sorarak okuma stratejisinin iki dilli 7. sınıf öğrencilerinin özet çıkarma becerilerine etkisini, Çiftci (2021) okul öncesi eğitim programındaki etkinliklerin iki dilli çocukların Türkçe dil gelişimine etkisini, Ergüt (2021) yurt dışındaki iki dilli Türk çocuklarının miras dil konuşma kaygılarını incelemiştir. Nüfusunun yaklaşık 1/3'ü iki dilli olmasına rağmen alanyazında bu yöndeki araştırmaların eksikliği, Türkçe eğitiminin sağlıklı gerçekleşmesini de şüphesiz olumsuz etkilemektedir. Nitekim hedef kitlenin ihtiyaçları, ilgi ve tutumları, öğrenme kaygıları, öğrenme stratejileri bilinmeden yapılacak olan bir eğitim- öğretim faaliyetinin istene düzeyde olmasını engelleyebilir. Bu nedenle her Türkçe eğitimcisi ve araştırmacısının öncelikli amaçlarından biri, yaptığı akademik çalışmalarla hedef kitlenin Türkçeyi daha etkili öğrenmesine katkı olmalıdır. Alanda yurt dışında yaşayan iki dilli Türklerin dil becerileri üzerine yapılmış betimsel çalışmalar dikkat çekerken, Türkiye'de yaşayan iki dilli vatandaşların Türkçe dil yeterlilikleri üzerine yapılan çalışmaların oldukça sınırlı kalması Türkçe ana dil eğitim süreçleri için bir eksikliklerdir. Bu eksikliği bir nebze gidermek ve alan araştırmacılarının dikkatini bu yöne çekmek üzere incelemekte olduğunuz eser tasarlanmıştır. Bu bağlamda çalışmanın amacı; iki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme kaygılarının cinsiyet, sınıf düzeyi, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, evde konuşulan dil, akıllı telefona sahip olma, telefonu kullanma amacı, evde TV/radyo bulunma durumu, TV izleme süresi değişkenleriyle ilişkisini tespit etmektir. Bu temel amaç bağlamında araştırmada şu problem sorularına cevap aranmıştır.

1. İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme tutumları hangi düzeydedir?
2. Cinsiyet, sınıf düzeyi, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, evde konuşulan dil, akıllı telefona sahip olma, telefonu kullanma amacı, evde TV/radyo bulunma durumu, TV izleme süresi değişkenlerinin öğrencilerin Türkçe dinleme tutumlarıyla bir ilişkisi var mıdır?

Ana dili Türkçe olmayan iki dilli ortaokul öğrencilerinin Türkçe dinleme tutumlarının çeşitli değişkenler açısından belirlenmesini sağlamak, bu çalışmayı benzerlerinden ayıran temel niteliklerden biridir. Çalışmanın bu yönüyle alana değerli bir katkı sunacağı düşünülmektedir. Nitekim Türkiye’de ana dili Türkçe olmayan milyonlarca iki dilli Türk vatandaşı yaşamasına rağmen, alanda bu vatandaşların Türkçe dinleme tutumları üzerine yapılmış yeterli sayıda ve nitelikte akademik çalışma bulunmamaktadır. Bu Türkçe eğitimi alanı için bir eksiklik olarak değerlendirilebilir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırmada, iki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme tutumlarının bazı değişkenlerle ilişkisinin araştırılması amaçlandığından, araştırmada betimsel yöntemlerden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013). İlişkisel tarama araştırmaları, iki veya ikiden daha çok sayıda olan değişkenlerin arasında birlikte değişimin varlığını belirlemeye yönelik olan araştırma modelleridir (Karasar, 2014).

Çalışma Grubu

Araştırmanın katılımcılarını, Bitlis ili Güroymak ilçesi Gölbaşı Cumhuriyet Ortaokulunda öğrenim gören ve iki dil bilen 145 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri yüz yüze eğitim ortamında toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme metodu kullanılarak oluşturulmuştur. Hem pandemi sürecinin getirdiği zorluklar hem de araştırmacının sahip olduğu maddi ve zaman sınırlılığı dikkate alındığında ve çalıştığı kurum burası olduğundan ötürü uygun örneklemenin makul olduğuna karar verilmiştir. Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin sosyo-demografik bilgilerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin sosyo-demografik bilgilerine ilişkin frekans ve yüzdeleri

Değişkenler	Değişken düzeyleri	Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kız	95	65,5
	Erkek	50	34,5
Sınıf Düzeyi	5.sınıf	12	8,3
	6.sınıf	17	11,7
	7.sınıf	28	19,3
	8.sınıf	88	60,7
Baba Eğitim Düzeyi	Üniversite	14	9,7
	Lise	25	17,2
	Ortaokul	66	45,5
	İlkokul	32	22,1
Anne Eğitim Düzeyi	Okur Yazar değil	8	5,5
	Lise	5	3,4
	Ortaokul	45	31,0
	İlkokul	44	30,3

	Okur Yazar değil	51	35,3
Evde konuşulan dil	Arapça	58	40,0
	Türkçe	3	2,1
	Arapça+Kürtçe	53	36,6
	Arapça+Türkçe	31	21,3
Akıllı Telefon sahibi olma	Var	66	45,5
	Yok	79	54,5
Telefonu kullanma amacı	Oyun	10	6,9
	Film/Haber	17	11,7
	Haberleşmek	58	40,0
	Bilgi Edinmek	58	40,0
	Hiçbiri	2	1,4
Televizyon/Radyo olma durumu	Evet	130	89,7
	Hayır	15	10,3
Televizyon izleme süresi	Hiç izlemem	8	5,5
	Yarım saat	52	35,9
	1-2 saat	54	37,2
	3-4 saat	25	17,2
	5 saatten fazla	6	4,2
Toplam		145	100

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun kız ve sekizinci sınıfta olduğu görülmektedir. Öğrencilerin ebeveynlerinin eğitim durumları incelendiğinde, babaların büyük çoğunluğunun (%45,5) ortaokul mezunu olduğu annelerin ise okuma yazma bilmediği, ilkokul ve ortaokul mezunlarının birbirine yakın sayılarda olduğu görülmektedir. Evde konuşulan dile göre öğrenciler incelendiğinde, öğrencilerin büyük çoğunluğunun iki dil konuştuğu bulunmuştur. Öğrencilerin hemen hemen yarısı akıllı telefon kullanmakta iken diğer yarısı kullanmamaktadır. Ayrıca öğrencilerin büyük çoğunluğu telefonu bilgi edinmek ve iletişim için kullanmaktadır. Öğrencilerin büyük çoğunluğu televizyonlu bir evde büyük çoğunluğu günlük yarım saat ile 1-2 saat arasında televizyon izlemektedir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanmasında kullanılan tüm veri toplama araçları çalışmanın katılımcılarına 2021 yılında elden ulaştırılmış ve toplanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, iki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme tutumlarının bazı değişkenlerle ilişkisinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Karakuş-Tayşi ve Özbay (2016) tarafından geliştirilen "Dinlemeye Yönelik Tutum Ölçeği" veri toplama araçları olarak kullanılmıştır. Ölçekler uygulanmadan önce araştırmacılardan gerekli izinler alınmıştır.

Dinlemeye Yönelik Tutum Ölçeği

Dinlemeye yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi sürecinde, araştırmacılar tarafından farklı okullarda okuyan 102 öğrenciye kompozisyon yazdırılarak madde havuzu oluşturulmuştur. Öğrenci kompozisyonlarından hareketle toplam 51 maddeden oluşan bir havuz oluşturulmuştur. Bu madde havuzu beş Türkçe eğitimi uzmanı ve üç ölçme ve değerlendirme uzmanı olmak üzere toplam sekiz uzmana gönderilmiştir. Uzman görüşü sonucunda sekiz maddenin yeterli kapsama sahip olmadığı ve uygun olmadığı belirlenmiş ve taslak ölçekten çıkartılmıştır. Daha sonra 43 madde 144 öğrenciye uygulanmış ve uygulama sonucunda öğrencilerden alınan geri dönüşler sonucunda dokuz madde çıkarılmış ve toplam 34 madde ile ölçeğin uygulaması yapılmıştır.

Ölçme aracının psikometrik özellikleri incelendiğinde, geliştirilen ölçme aracından elde edilen ölçümlerin geçerliğine kanıt sağlamak amacıyla açımlayıcı faktör analizi ve madde ayırt edicilikleri incelenmiştir. Faktör analizi sonucunda dört madde ölçme aracından çıkartılmış ve toplam 30 maddeden oluşan bir ölçme aracı elde edilmiştir. Ayrıca ölçme aracından elde edilen ölçümlerin geçerliği için madde toplam puan korelasyonları incelenmiş ve 0,20'den düşük korelasyon olmadığı bulunmuştur. Güvenirlik analizi için Cronbach alfa katsayısı incelenmiş ve 0,824 olduğu bulunmuştur (Karakuş-Tayış ve Özbay, 2016).

Ölçme Aracının Güvenirlik Analizi ve Normallik Varsayımının Test Edilmesi

Araştırma kapsamında kullanılan ölçekten elde edilen ölçümlerin güvenirliliğine kanıt sağlamak amacıyla ölçme aracı ve alt faktörlerine ilişkin Cronbach alfa katsayıları hesaplanmış ve Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Ölçme aracı için hesaplanan güvenirlik değerleri

Ölçme araçları ve alt faktörler	Madde sayısı	Cronbach alfa
Dinlemeye Yönelik Tutum	30	0,888
Tutum alt faktör 1	17	0,914
Tutum alt faktör 2	5	0,726
Tutum alt faktör 3	4	0,772
Tutum alt faktör 4	4	0,719

Tablo 2 incelendiğinde, araştırma kapsamındaki ölçme aracının güvenirlik değeri 0,70 üstü olduğu bulunmuştur. Psikolojik yapıların ölçülmesinde kullanılan ölçme araçları için 0,70 ve üstü güvenirlik değerleri yeterli görülmektedir (Büyüköztürk, 2013). Buna göre araştırma kapsamında kullanılan ölçme aracının kabul edilebilir güvenirlik değerlerine sahip olduğu bulunmuştur.

Tablo 3. Ölçme aracının normallik testlerine ilişkin sonuçlar

Ölçme Araçları ve alt faktörler	Z _{Çarpıklık}	Z _{Basıklık}	K-S Testi		S-W testi	
			İstatistik	P	İstatistik	p
Dinlemeye Yönelik Tutum	-0,31	1,35	0,062	0,200*	0,991	0,453*
Tutum alt faktör 1	-2,89	-0,54	0,082	0,020	0,963	0,001
Tutum alt faktör 2	1,46	-0,48	0,098	0,002	0,972	0,005
Tutum alt faktör 3	2,49	-1,57	0,150	0,000	0,945	0,000
Tutum alt faktör 4	-0,26	-1,91	0,091	0,005	0,969	0,002

Not. *p > 0,05; K-S testi = Kolmogorov-Smirnov testi, S-W = Shaphiro-Wilk testi

Tablo 3 incelendiğinde, araştırmada kullanılan ölçme aracı dinlemeye yönelik tutum ölçeğinin toplam puanının normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir (p > 0,05). Ayrıca Tutum ölçeğinin alt faktörlerinin dağılımına bakıldığında normal dağılım göstermediği bulunmuştur. Bu bağlamda dinlemeye yönelik tutum ölçeğinin de normal dağılım göstermediği kabul edilmiştir. Ölçme araçlarının güvenilirlik analizleri ve normallik varsayımları incelendikten sonra birden çok faktörlü olan dinlemeye yönelik tutum ölçeğinin alt faktörleri arasındaki ikili ilişkiler incelenmiş ve sonuçları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Çok faktörlü ölçme araçlarının alt faktörleri arasındaki korelasyonlar

Dinlemeye Yönelik Tutum Ölçeği				
	Tutum F1	Tutum F2	Tutum F3	Tutum F4
Tutum F1	--			
Tutum F2	0,144	--		
Tutum F3	-0,152	0,563**	--	
Tutum F4	0,429**	0,310**	0,223**	--

Not. *p < 0,01

Tablo 4 incelendiğinde dinlemeye yönelik tutum ölçeğinin alt faktörleri arasındaki ikili korelasyonlar düşük veya anlamsız bir ilişkiye sahip olduğu görülmektedir. Buna göre ölçme aracı normal dağılım göstermediği için ikili korelasyonlar için Spearman sıra farkları korelasyonu kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Veri analizinde, sırasıyla betimsel istatistik ölçüleri (frekans ve yüzdeleri), Normallik testleri (Komogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk), Mann-Whitney U testi, Kruskal Wallis H testi ve basit doğrusal korelasyon (Spearman sıra farkları) analizi kullanılmıştır.

Bulgular

İlk Problem Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında ulaşılan bulgular araştırma sorularının sırası dikkate alınarak sunulmuştur. Bu bağlamda ilk olarak “İki dilli ortaokul öğrencilerinin Türkçe dinleme tutum düzeylerin nasıldır?” şeklindeki soruya yanıt aranmıştır. İki dilli öğrencilerin dinlemeye yönelik tutum düzeylerini belirlemek için kullanılan dinlemeye yönelik tutum ölçeği ve alt faktörlerine ilişkin betimsel istatistikler incelenmiştir. Dinlemeye yönelik tutum ölçeği ve alt faktörlerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Dinlemeye yönelik tutum ölçeği ve alt faktörlerine ait betimsel istatistikler

Faktörler	N	Min.	Max.	\bar{X}	S
Dinlemeyi gerekli görme	145	28	85	64,44 (3,79)	13,04
Bireysel farklılıklar	145	5	25	15,15 (3,03)	4,62
Dinleme güçlüğü	145	4	20	11,13 (2,78)	4,28
Etkili Dinleme alışkanlığı	145	6	20	14,10 (3,53)	3,57
Tutum toplam puan	145	45	150	104,82 (3,49)	18,01

Tablo 5 incelendiğinde, 30 madde ile dört alt faktörden oluşan ve beşli likert olarak puanlanan ölçeğin geneli için minimum puan 45 iken maksimum puan 150 ve ortalaması ise 104,82 (3,49) olarak bulunmuştur. Parantez içinde verilen ortalama değeri madde sayısına bölünerek elde edilmiş ve tutum düzeyleri bu değerler kullanılarak yorumlanmıştır. Buna göre iki dilli ortaokul öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Tutum ölçeğinin alt faktörleri incelendiğinde, dinlemeyi gerekli görme ve etkili dinleme alışkanlığı alt faktörlerine ilişkin tutum düzeyinin yüksek olduğu dinlemede bireysel farklılıklar ve dinleme güçlüğü alt faktörlerine ilişkin tutum düzeyinin ise orta olduğu görülmektedir. İki dilli öğrencilerin dinlemeyi gerekli görmeye ilişkin tutum düzeylerinin en yüksek olduğu ve dinleme güçlüğüne ilişkin tutum düzeyinin de en düşük olduğu bulunmuştur.

İkinci Problem Sorusuna İlişkin Bulgular

İki dilli ortaokul öğrencilerinin Türkçe dinleme tutum düzeyleri incelendikten sonra, öğrencilerin sahip oldukları bu tutum düzeylerinin sosyo- demografik değişkenlere göre farklılaşma durumları incelenmiştir. Bu bağlamda “iki dilli ortaokul öğrencilerinin cinsiyet, öğrenim görülen sınıf düzeyi, anne öğrenim durumu, baba öğrenim durumu, evde konuşulan dil, akıllı telefon sahibi olma/olmama durumu,

telefonu kullanım amacı, evde televizyon veya radyo kullanma, günlük televizyon izleme süresi değişkenlerine göre tutum düzeyleri farklılaşmakta mıdır? şeklindeki araştırma soruna yanıt aranmıştır. İlk olarak Türkçe dinleme tutum düzeyleri üzerinde cinsiyetin etkisinin olup olmadığını belirlemek için Mann Whitney U testi yapılmış ve sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme tutum düzeylerinin cinsiyete göre karşılaştırılmasına ilişkin mann whitney u testi sonuçları

Değişken	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Z	U	p
F1	Kadın	95	77,16	-1,65	1979,5	0,100
	Erkek	50	65,09			
F2	Kadın	95	71,02	-0,78	2187,0	0,433
	Erkek	50	76,76			
F3	Kadın	95	69,56	-1,36	2048,5	0,173
	Erkek	50	79,53			
F4	Kadın	95	73,18	-0,07	2357,5	0,942
	Erkek	50	72,65			
Tutum	Kadın	95	75,03	-0,80	2182,5	0,423
	Erkek	50	69,15			

Not: * $p < 0,05$; F1: Dinlemeyi gerekli görme, F2 : Bireysel farklılıklar, F3: Dinleme güclüğü, F4 : Etkili Dinleme alışkanlığı.

Tablo 6 incelendiğinde, iki dilli öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeylerinin cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamsız olduğu bulunmuştur ($U = 2182,5$; $Z = -0,80$; $p > 0,05$). Tutum ölçeğinin alt faktörlerinin cinsiyete göre farklılaşma durumları da istatistiksel olarak anlamsız olduğu bulunmuştur ($p > 0,05$).

İki dilli öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşma durumları incelendikten sonra, sınıf düzeylerine göre farklılaşma durumlarının belirlenmesi amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme tutum düzeylerinin sınıf düzeyine göre karşılaştırılmasına ilişkin kruskal wallis h testi sonuçları

Tutum ölçeği ve alt faktörleri	Sınıf düzeyi	N	Sıra Ortalaması	H	sd	p	Fark
F1	5.sınıf	12	50,67	6,75	3	0,080	--
	6.sınıf	17	82,85				
	7.sınıf	28	63,23				
	8.sınıf	88	77,25				
F2	5.sınıf	12	77,33	2,02	3	0,568	--
	6.sınıf	17	62,94				
	7.sınıf	28	80,36				
	8.sınıf	88	72,01				
F3	5.sınıf	12	104,13	12,79	3	0,005*	5 > 6
	6.sınıf	17	58,88				5 > 8
	7.sınıf	28	85,84				7 > 6
	8.sınıf	88	67,40				7 > 8
F4	5.sınıf	12	74,71	1,28	3	0,734	

	6.sınıf	17	76,97			
	7.sınıf	28	65,13			
	8.sınıf	88	74,51			
	5.sınıf	12	66,79			
Tutum	6.sınıf	17	77,12	1,02	3	0,797
	7.sınıf	28	67,71			
	8.sınıf	88	74,73			

Not: * $p < 0,05$; F1: Dinlemeyi gerekli görme, F2 : Bireysel farklılıklar, F3: Dinleme güçlüğü, F4 : Etkili Dinleme alışkanlığı; 5 : 5.sınıf, 6 : 6.sınıf, 7 : 7.sınıf, 8 : 8.sınıf.

Tablo 7 incelendiğinde, iki dilli öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeylerinin sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($H_3 = 1,02$; $p > 0,05$). Buna göre sınıf düzeyi fark etmeksizin tüm öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeylerinin birbirine benzer olduğu söylenebilir. Tutum ölçeğinin alt faktörlerine göre sınıf düzeyinde bir farklılaşmanın olup olmadığına bakıldığında, dinleme güçlüğüne (F3) ilişkin tutum düzeyinde istatistiksel olarak farklılığın olduğu tespit edilmiştir ($H_3 = 12,79$; $p < 0,05$). Bu farklılığın hangi sınıf düzeyinden kaynaklandığını bulmak için ikili gruplar için Mann Whitney U testi yapılmıştır. Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda 5.sınıf öğrencilerinin tutum düzeylerinin 6.sınıf ve 8.sınıf öğrencilerinden daha yüksek olduğu ve 7.sınıf öğrencilerinin tutum düzeylerinin ise 6.sınıf ve 8.sınıf öğrencilerinden daha yüksek olduğu bulunmuştur.

İki dilli öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeylerinin sınıf düzeyine göre farklılaşma durumları incelendikten sonra, anne öğrenim düzeyine göre farklılaşma durumlarının belirlenmesi amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme tutum düzeylerinin anne öğrenim düzeyine göre karşılaştırılmasına ilişkin kruskal wallis h testi sonuçları

Tutum ölçeği ve alt faktörleri	Anne eğitim düzeyi	N	Sıra Ortalaması	H	sd	p	Fark
F1	Lise ve üstü	5	85,00	3,14	3	0,370	
	Ortaokul	45	69,71				
	İlkokul	44	66,73				
	Okumamış	51	80,14				
F2	Lise ve üstü	5	69,00	4,44	3	0,218	
	Ortaokul	45	63,38				
	İlkokul	44	81,88				
	Okumamış	51	71,74				
F3	Lise ve üstü	5	63,70	9,36	3	0,025*	İlkokul > Ortaokul
	Ortaokul	45	61,10				
	İlkokul	44	87,69				
	Okumamış	51	71,74				
F4	Lise ve üstü	5	65,70	2,75	3	0,433	
	Ortaokul	45	71,83				
	İlkokul	44	81,26				
	Okumamış	51	67,62				

Tutum	Lise ve üstü	5	77,80	1,81	3	0,612
	Ortaokul	45	66,14			
	İlkokul	44	74,81			
	Okumamış	51	77,02			

Not: * $p < 0,05$; F1: Dinlemeyi gerekli görme, F2 : Bireysel farklılıklar, F3: Dinleme güçlüğü, F4 : Etkili Dinleme alışkanlığı

Tablo 8 incelendiğinde, iki dilli öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeylerinin anne eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($H_3 = 1,81$; $p > 0,05$). Buna göre anne eğitim düzeyi fark etmeksizin tüm öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeylerinin birbirine benzer olduğu söylenebilir. Anne eğitim düzeyinin tutum ölçeğinin alt faktörlerinde bir farklılaşma meydana getirme durumuna bakıldığında, dinleme güçlüğüne (F3) ilişkin tutum düzeyinde istatistiksel olarak farklılığın olduğu tespit edilmiştir ($H_3 = 9,36$; $p < 0,05$). Bu farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını bulmak için ikili gruplar için Mann Whitney U testi yapılmıştır. Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda anne eğitim düzeyi ilkokul olan öğrencilerin dinleme güçlüğüne ilişkin tutum puanlarının anne eğitim düzeyi ortaokul olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Buna göre annesi ilkokul mezunu olan öğrenciler Türkçe dinlemede daha fazla güçlük çektiği ve bu durumun istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur.

İki dilli öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeylerinin anne eğitim düzeyine göre farklılaşma durumları incelendikten sonra, baba eğitim düzeyine göre farklılaşma durumlarının belirlenmesi amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme tutum düzeylerinin baba eğitim düzeyine göre karşılaştırılmasına ilişkin kruskal wallis h testi sonuçları

Tutum ölçeği ve alt faktörleri	Baba eğitim düzeyi	N	Sıra Ortalaması	H	sd	p	Fark
F1	Üniversite	14	82,50	2,35	4	0,672	
	Lise	25	76,32				
	Ortaokul	66	74,03				
	İlkokul	32	67,69				
	Okumamış	8	58,75				
F2	Üniversite	14	68,82	6,59	4	0,159	
	Lise	25	58,72				
	Ortaokul	66	73,59				
	İlkokul	32	86,48				
	Okumamış	8	66,13				
F3	Üniversite	14	63,18	7,77	4	0,100	
	Lise	25	58,76				
	Ortaokul	66	72,48				
	İlkokul	32	87,33				
	Okumamış	8	81,63				
F4	Üniversite	14	77,54	1,10	4	0,895	
	Lise	25	70,78				
	Ortaokul	66	72,21				

	İlkokul	32	77,08			
	Okumamış	8	62,19			
	Üniversite	14	74,71			
	Lise	25	69,60			
Tutum	Ortaokul	66	73,86	1,73	4	0,785
	İlkokul	32	77,19			
	Okumamış	8	56,75			

Not: * $p < 0,05$; F1: Dinlemeyi gerekli görme, F2 : Bireysel farklılıklar, F3: Dinleme güçlüğü, F4 : Etkili Dinleme alışkanlığı

Tablo 9 incelendiğinde, iki dilli öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeylerinin baba eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($H_4 = 1,73$; $p > 0,05$). Buna göre baba eğitim düzeyi fark etmeksizin tüm öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeylerinin birbirine benzer olduğu söylenebilir. Baba eğitim düzeyinin tutum ölçeğinin alt faktörlerinde bir farklılaşma meydana getirme durumuna bakıldığında tüm alt faktörlerde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir ($p > 0,05$).

İki dilli öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeylerinin baba eğitim düzeyine göre farklılaşma durumları incelendikten sonra, evde konuşulan dile göre farklılaşma durumlarının belirlenmesi amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme tutum düzeylerinin evde konuşulan dile göre karşılaştırılmasına ilişkin kruskal wallis h testi sonuçları

Tutum ölçeği ve alt faktörleri	Evde konuşulan dil	N	Sıra Ortalaması	H	sd	p	Fark
F1	Arapça	58	70,45	0,09	2	0,952	
	Arapça+Kürtçe	53	71,59				
	Arapça+Türkçe	31	73,31				
F2	Arapça	58	71,66	0,03	2	0,988	
	Arapça+Kürtçe	53	71,92				
	Arapça+Türkçe	31	70,50				
F3	Arapça	58	75,73	3,84	2	0,147	
	Arapça+Kürtçe	53	74,29				
	Arapça+Türkçe	31	58,81				
F4	Arapça	58	61,41	6,34	2	0,042*	A+T > A
	Arapça+Kürtçe	53	76,33				
	Arapça+Türkçe	31	82,13				
Tutum	Arapça	58	68,49	0,53	2	0,768	
	Arapça+Kürtçe	53	73,79				
	Arapça+Türkçe	31	73,21				

Not: * $p < 0,05$; F1: Dinlemeyi gerekli görme, F2 : Bireysel farklılıklar, F3: Dinleme güçlüğü, F4 : Etkili Dinleme alışkanlığı; A : Arapça, A+K : Arapça+Kürtçe, A+T : Arapça+Türkçe.

Tablo 10 incelendiğinde, iki dilli öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeylerinin evde konuşulan dile göre istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($H_2 = 0,53$; $p > 0,05$). Buna göre evde konuşulan dil fark etmeksizin tüm

öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeylerinin birbirine benzer olduğu söylenebilir. Evde konuşulan dilin tutum ölçeğinin alt faktörlerinde bir farklılaşma meydana getirme durumuna bakıldığında, etkili dinleme alışkanlığına (F4) ilişkin tutum düzeyinde istatistiksel olarak farklılığın olduğu tespit edilmiştir ($H_2 = 6,34$; $p < 0,05$). Bu farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını bulmak için ikili gruplar için Mann Whitney U testi yapılmıştır. Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda evde Arapça+Türkçe konuşan öğrencilerin evde sadece Arapça konuşan öğrencilere göre etkili dinleme alışkanlığına ilişkin tutum düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

İki dilli öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeylerinin evde konuşulan dile göre farklılaşma durumları incelendikten sonra, öğrencilerin akıllı telefona sahip olma durumuna göre farklılaşma durumlarının belirlenmesi amacıyla Mann Whitney U testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. İki dilli öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik kaygı düzeylerinin akıllı telefon kullanma durumuna göre karşılaştırılmasına ilişkin mann whitney u testi sonuçları

Değişken	Akıllı Telefon	N	Sıra Ortalaması	Z	U	p
Dinleme kaygısı	Var	66	72,12	-0,23	2549,0	0,818
	Yok	79	73,73			

Not: * $p < 0,05$

Tablo 11 incelendiğinde, iki dilli öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik kaygı düzeylerinin akıllı telefona sahip olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($U = 2549,0$; $p > 0,05$). Buna göre iki dilli öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik kaygı düzeyleri akıllı telefona sahip olma durumlarından bağımsız olarak birbirine benzer olduğu söylenebilir.

İki dilli öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik kaygı düzeylerinin akıllı telefona sahip olma durumuna göre farklılaşma durumları incelendikten sonra, öğrencilerin akıllı telefonu kullanım amacına göre farklılaşma durumlarının belirlenmesi amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme tutum düzeylerinin akıllı telefon kullanma durumuna göre karşılaştırılmasına ilişkin mann whitney u testi sonuçları

Değişken	Akıllı Telefon	N	Sıra Ortalaması	Z	U	p
F1	Var	66	66,52	-1,70	2179,5	0,089
	Yok	79	78,41			
F2	Var	66	75,65	-0,70	2432,0	0,486
	Yok	79	70,78			
F3	Var	66	78,83	-1,53	2222,5	0,125
	Yok	79	6813			
F4	Var	66	69,89	-0,82	2401,5	0,413

	Yok	79	75,60			
	Var	66	70,62			
Tutum	Yok	79	74,99	-0,62	2450,0	0,533

Not: * $p < 0,05$; F1: Dinlemeyi gerekli görme, F2 : Bireysel farklılıklar, F3: Dinleme güçlüğü, F4 : Etkili Dinleme alışkanlığı.

Tablo 12 incelendiğinde, iki dilli öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeylerinin akıllı telefona sahip olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($U = 2450,0$; $p > 0,05$). Buna göre iki dilli öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeyleri akıllı telefona sahip olma durumlarından bağımsız olarak birbirine benzer olduğu söylenebilir.

İki dilli öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeylerinin akıllı telefona sahip olma durumuna göre farklılaşma durumları incelendikten sonra, Öğrencilerin akıllı telefonu kullanım amacına göre farklılaşma durumlarının belirlenmesi amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13. İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme tutum düzeylerinin akıllı telefonu kullanım amacına göre karşılaştırılmasına ilişkin kruskal wallis h testi sonuçları

Tutum ölçeği ve alt faktörleri	Tlf kullanım amacı	N	Sıra Ortalaması	H	sd	p	Fark
F1	Oyun	10	70,60	1,03	3	0,793	
	Film/Haber	17	66,26				
	Haberleşmek	58	69,91				
	Bilgi Edinmek	58	76,02				
F2	Oyun	10	80,10	2,06	3	0,560	
	Film/Haber	17	83,32				
	Haberleşmek	58	69,12				
	Bilgi Edinmek	58	70,16				
F3	Oyun	10	91,75	3,33	3	0,343	
	Film/Haber	17	78,00				
	Haberleşmek	58	71,25				
	Bilgi Edinmek	58	67,59				
F4	Oyun	10	75,40	2,71	3	0,439	
	Film/Haber	17	66,29				
	Haberleşmek	58	66,74				
	Bilgi Edinmek	58	78,34				
Tutum	Oyun	10	79,00	1,84	3	0,605	
	Film/Haber	17	71,41				
	Haberleşmek	58	66,72				
	Bilgi Edinmek	58	76,25				

Not: * $p < 0,05$; F1: Dinlemeyi gerekli görme, F2 : Bireysel farklılıklar, F3: Dinleme güçlüğü, F4 : Etkili Dinleme alışkanlığı

Tablo 13 incelendiğinde, iki dilli öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeylerinin akıllı telefon kullanım amacına göre istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($H_3 = 1,84$; $p > 0,05$). Buna göre akıllı telefon kullanım amacı fark

etmeksizin tüm öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeylerinin birbirine benzer olduğu söylenebilir.

İki dilli öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeylerinin akıllı telefon kullanım amacına göre farklılaşma durumları incelendikten sonra, öğrencilerin evde televizyon/radyo izleme durumlarına göre farklılaşma durumlarının belirlenmesi amacıyla Mann Whitney U testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14. İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme tutum düzeylerinin evde televizyon/radyo izleme durumuna göre karşılaştırılmasına ilişkin mann whitney u testi sonuçları

Değişken	Tv/Radyo izleme	N	Sıra Ortalaması	Z	U	p
F1	Evet	130	73,45	-0,38	916,0	0,702
	Hayır	15	69,07			
F2	Evet	130	71,79	-1,02	818,0	0,307
	Hayır	15	83,47			
F3	Evet	130	70,60	-2,03	663,0	0,042*
	Hayır	15	93,80			
F4	Evet	130	72,34	-0,56	889,5	0,577
	Hayır	15	78,70			
Tutum	Evet	130	72,18	-0,70	868,0	0,487
	Hayır	15	80,13			

Not: * $p < 0,05$; F1: Dinlemeyi gerekli görme, F2 : Bireysel farklılıklar, F3: Dinleme güclüğü, F4 : Etkili Dinleme alışkanlığı.

Tablo 14 incelendiğinde, iki dilli öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeylerinin evde televizyon/radyo izleme durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($U = 868,0$; $p > 0,05$). Buna göre iki dilli öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeyleri evde televizyon ve radyo izleme durumlarından bağımsız olarak birbirine benzer olduğu söylenebilir. İki dilli öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik tutumun alt faktörlerinin evde televizyon/radyo izleme durumuna göre farklılaşmasına bakıldığında, evde televizyon/radyo izlemeyen öğrencilerin izleyenlere göre dinleme güclüğüne ilişkin tutumlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Başka bir deyişle televizyon/radyo izlemeyen/dinlemeyen öğrenciler dinleme güclüğü daha fazla yaşamaktadır.

İki dilli öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeylerinin evde televizyon/radyo izleme durumuna göre farklılaşma durumları incelendikten sonra, öğrencilerin günlük televizyon izleme süresine göre farklılaşma durumlarının belirlenmesi amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15. İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme tutum düzeylerinin günlük televizyon izleme süresine göre karşılaştırılmasına ilişkin kruskal wallis h testi sonuçları

Tutum ölçeği ve alt faktörleri	Günlük izleme	tv	N	Sıra Ortalaması	H	sd	p	Fark
F1	Hiç İzlemem		8	84,31	5,95	4	0,203	
	Yarım saat		52	73,03				
	1-2 saat		54	65,00				
	3-4 saat		25	88,16				
	5 saatten fazla		6	66,50				
F2	Hiç İzlemem		8	58,31	1,15	4	0,886	
	Yarım saat		52	74,18				
	1-2 saat		54	73,63				
	3-4 saat		25	74,92				
	5 saatten fazla		6	68,67				
F3	Hiç İzlemem		8	69,44	3,52	4	0,475	
	Yarım saat		52	71,80				
	1-2 saat		54	75,20				
	3-4 saat		25	78,74				
	5 saatten fazla		6	44,42				
F4	Hiç İzlemem		8	56,63	15,27	4	0,004*	4 > 1
	Yarım saat		52	75,05				4 > 2
	1-2 saat		54	65,54				4 > 3
	3-4 saat		25	97,74				4 > 5
	5 saatten fazla		6	41,17				
Tutum	Hiç İzlemem		8	73,75	9,95	4	0,041*	4 > 2
	Yarım saat		52	73,42				4 > 3
	1-2 saat		54	65,30				4 > 5
	3-4 saat		25	94,08				
	5 saatten fazla		6	49,83				

Not: * $p < 0,05$; F1: Dinlemeyi gerekli görme, F2 : Bireysel farklılıklar, F3: Dinleme güçlüğü, F4 : Etkili Dinleme alışkanlığı; 1: Hiç İzlemem, 2 : Yarım saat, 3: 1-2 saat, 4: 3-4 saat, 5 : 5 saatten fazla.

Tablo 15 incelendiğinde, iki dilli öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeylerinin günlük televizyon izleme süresine göre istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur ($H_4 = 9,95$; $p < 0,05$). Buna göre iki dilli öğrencilerin günlük televizyon izleme sürelerine göre Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeyleri farklı olmaktadır. Bu farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla ikili gruplar oluşturularak Mann Whitney U testleri yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda günde 3-4 saat televizyon izleyen öğrencilerin diğer öğrenci gruplarına göre daha yüksek bir Türkçe dinlemeye yönelik tutuma sahip oldukları bulunmuştur. Ayrıca tutum ölçeğinin alt faktörleri incelendiğinde de günde 3-4 saat televizyon izleyen öğrencilerin diğer öğrencilere göre etkili dinleme alışkanlıklarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

“İki dilli ortaokul öğrencilerinin Türkçe dinleme tutum düzeyleri nasıldır?” şeklindeki soruya yanıt aranmış elde edilen bulgulara göre iki dilli ortaokul öğrencilerinin Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İki dilli ortaokul öğrencilerinin cinsiyet, öğrenim görülen sınıf düzeyi, anne öğrenim durumu, baba öğrenim durumu, evde konuşulan dil, akıllı telefon sahibi olma/olmama durumu, telefonu kullanım amacı, evde televizyon veya radyo kullanma, günlük televizyon izleme süresi değişkenlerine göre tutum düzeyleri farklılaşmakta mıdır? şeklindeki araştırma sorularına yanıt aranmıştır. İki dilli ortaokul öğrencilerinin Türkçe dinleme tutum düzeyleri üzerinde cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, akıllı telefona sahip olma durumu, evde konuşulan dil, akıllı telefon kullanım amacı ve evde televizyon/radyo izleme durumuna göre etkisinin olmadığı bulgusuna erişilmiştir. Bu bulguya göre cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, akıllı telefona sahip olma durumu, evde konuşulan dil, akıllı telefon kullanım amacı, evde televizyon/radyo izleme durumuna göre fark etmeksizin öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeylerinin birbirine benzer olduğu ifade edilebilir. Bu sonuçlardan farklı olarak İki dilli öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeylerinin günlük televizyon izleme süresine göre istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Bu bulguya göre iki dilli öğrencilerin günlük televizyon izleme sürelerine göre Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeyleri farklılaşmaktadır. Benzer çalışmalar incelendiğinde Altunkaya'nın (2017) yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerle ilgili yaptığı çalışma sonucunda cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık oluşmadığını tespit etmiştir. Halat (2015) yaptığı çalışmada öğrencilerin cinsiyet açısından dinleme becerisine yönelik kaygı düzeylerinin farklılaşmadığını tespit etmiştir. Polat (2017) Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen ana dilleri farklı yetişkin bireylerin dinlemeye yönelik tutumlarını bazı değişkenlere göre incelediği çalışma sonucunda öğrencilerin dinleme tutumları üzerinde cinsiyet faktörünün anlamlı bir farklılık oluşturmadığını belirtirken Sarıgül (2000) de yapmış olduğu çalışma sonucunda cinsiyete göre yabancı dil kaygı düzeyi açısından öğrenci görüşlerinin farklılaşmadığını tespit etmiştir. Ayrıca yapılan birçok çalışmada da (Ko, 2010; Elkhafaifi, 2005; Campbell, 1999) cinsiyetin öğrencilerin dinleme kaygısı üzerinde hiçbir etkisi olmadığını tespit edilmiştir. Bu araştırmaların sonuçları yapılan araştırma ile örtüşmektedir.

Yapılan kimi çalışmalarda elde edilen bulgular bu araştırmanın sonuçlarından farklılık göstermektedir. Uçgun (2016) yaptığı çalışma sonucunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre yüksek düzeyde dinleme kaygısına sahip olduğunu tespit etmiştir. Park ve French (2013) cinsiyet ile kaygının ikinci dil performansı üzerindeki etkisini inceledikleri çalışmada kız öğrencilerin kaygı düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğunu bulgulamışlardır. Arslan (2017) incelediği çalışmada ortaokul

öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre dinleme kaygı puanlarında dinleme sonrasına odaklanma alt boyutunda kız öğrenciler lehine anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Maden ve Durukan'ın (2016) Türkçe öğretmeni adaylarının dinleme kaygılarını belirlemek için yaptığı araştırmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre kaygı düzeylerinin yüksek olduğunu tespit etmiştir. Yapılan birçok çalışmada da (Alisinanoğlu & Ulutaş, 2000; Plotnik, 2009; Toros & Tataroğlu, 2002) kızların dinleme kaygı düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Bu araştırmada elde edilen sonuçlardan hareketle şu önerilerde bulunulabilir:

İki dilli öğrencilerin Türkçe dinlemeye yönelik tutum düzeylerinin günlük televizyon izleme süresine göre anlamlı bir farklılık gösterdiğinden hareketle bu öğrencilere gelişimsel özelliklerine uygun günlük belli bir süre dâhilinde yayınlar izlettirebilir.

Araştırma Etik Kurul İzin Bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimleri Yayın Etik Kurul

Etik kurul kararının tarihi: 23.11.2021

Etik kurul belgesinin sayı numarası: 14

Çıkar Çatışması Beyanı

Bu çalışmanın veri toplanması, sonuçların yorumlanması ve makalenin yorumlanması aşamasında herhangi bir çıkar çatışması yaşanmadığını yazarlar taahhüt etmiştir.

Kaynakça

Aksoy, M.E. (1989). Bilgisayar kursundan geçen öğretmenlerin bir eğitim aracı olarak bilgisayara ilişkin tutumları. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Aksu, M. (2021). Fransa'da ilköğretim okullarındaki iki dilli Türk öğrencilerin konuşma kaygısı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Alisinanoğlu, F.; Ulutaş, İ. (2000). Çocukların denetim odağı ile annelerinin denetim odağı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Çocuk Gelişimi ve Eğitim Dergisi*, 3(1), 23-31.

Altunkaya, H. (2017) Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin dinleme ve okuma kaygıları. *Education Sciences (NWSAES)*, 12(3), 107-121.

Arslan, A. (2017). Ortaokul öğrencilerinin dinleme kaygıları ve akademik özyeterlik inançlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *International e-Journal of Educational Studies (IEJES)*, 1 (1), 12-31.

Aytan, T. (2019). Türkçe öğretimi (s.111-132), Dinleme Eğitimi (Editörler: Kavruk, H. ve Kurnaz, H.). Ankara: Nobel Yayınları.

Boğa, K. (2019). Soru sorarak okuma stratejisinin iki dilli 7. sınıf öğrencilerinin özet çıkarma becerilerine etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Bölükbaş F. (2004). Yansıtıcı öğretimin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin Türkçe dersine yönelik tutum ve Başarıları üzerindeki etkililiği. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Büyüköztürk, Ş. (2013). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Campbell, C. M. (1999). Language anxiety in men and women: Dealing with gender differences in the language classroom. In Dolly, J. Young (Ed.), *Affect in foreign language and second language learning: A practical guide to creating a low anxiety classroom atmosphere* (pp.191-215). Boston: McGraw-Hill College.

Ciğerci, F. M. & Gültekin, M. (2019). Dijital hikâyelerin dinlemeye yönelik tutuma etkisi. *Harran Maarif Dergisi*, 4 (2), 45-73. DOI: 10.22596/2019.0402.45.73

Çiftci, S. (2021). Okul öncesi eğitim programındaki etkinliklerin iki dilli çocukların Türkçe dil gelişimine etkisinin incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.

Elkhafaifi, H., (2005). Listening comprehension and anxiety in the Arabic language classroom. *The Modern Language Journal*, 89 (2), 206- 220.

Erdağı-Toksun, S. (2020). Ortaokul öğrencilerinin dinlemeye yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (19), 20-28. DOI: 10.29000/rumelide.752051

Ergüt, S. E. (2021). Türkçe ve Türk kültürü dersi alan yurt dışındaki iki dilli Türk çocuklarının miras dil konuşma kaygılarının incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Françis, L. J.; Greer, J. E. (1999). Attitude toward science among secondary pupils in northern ireland: relationship with sex, age and religion. *Research in Science & Tehnological Education*, (17), 65-75.

Halat S. (2015). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin dinleme becerisine yönelik kaygı düzeylerinin incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1988) *İnsan ve insanlar*. İstanbul: Evrim Basım Yayın Dağıtım.

Karakuş Tayşi, E. & Özbay, M. (2016). Ortaokul öğrencileri için dinlemeye yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 4 (2), 187-199. DOI: 10.16916/aded.50929

Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Karataş, T. (2014). *Türk dili*. Ankara: Öncü Kitap.
- Karatay, H. & Kartallıoğlu, N. (2016). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenme tutumu ile dil becerileri edimi arasındaki ilişki. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (4), 203-214. DOI: 10.11616/basbed.vi.455421
- Kardaş, M.N. (2013) İş birlikli öğrenme yönteminin öğretmen adaylarının yazılı anlatım dersine yönelik tutumlarına etkisi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2 (4), 152-163.
- Kardaş, M.N. ve Görmez, E. (2017). The effect of aquarium method on the bilingual learners' turkish speech anxiety. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (12), 1-30.
- Kaya, M. ve Kardaş, M. N. (2020). İki dilli öğrencilerin Türkçe konuşma kaygıları üzerinde rol oynama etkinliklerinin etkisi. *Çukurova Araştırmaları*, 6(1), 126-140.
- Ko, Y. A. (2010). The effects of pedagogical agents on listening anxiety and listening comprehension in an English as a foreign Language context. Doctoral Dissertation. Utah State University.
- Maden, A. ve Durukan, E. (2016). Türkçe öğretmeni adaylarının dinleme kaygıları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(4), 1945-1957.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB-TDÖP) (2006). İlköğretim Türkçe dersi (6, 7 ve 8. Sınıflar) öğretim programı. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Park, G. and French, B. (2013). Gender differences in the foreign language classroom anxiety scale. *System*, 41, 462-471.
- Plotnik, R. (2009). *Psikolojiye giriş*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Polat, A. (2017). Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin dinlemeye yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Sarıgül, H. (2000). Sürekli kaygı ve yabancı dil kaygısının öğrencilerin yabancı dil yeterliliklerine etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- She, H. C., Fisher, D. (2002). Teacher communication behavior and its association with students' cognitive and attitudinal outcomes in science in Taiwan. *Journal of Research in Science Teaching*, (39)1: 63-78.
- Sever, S. (2011). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şahin, A., Kardaş M.N., Görmez E. (2017). Akvaryum tekniğinin iki dilli 7. sınıf öğrencilerinin Türkçe konuşma becerilerine etkisi. *International Journal of Language Academy*, 5 (3), 366-390.
- Toros, F.; Tataroğlu, C. (2002). Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu: sosyodemografik özellikler, anksiyete ve depresyon düzeyleri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 9(1), 23-31.
- Triandis, H. (1971). *Attitude and attitude change*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Tunagür, M. (2021). İki dillilere yönelik eğitimin temel kavramları (s.13-29), İki Dilli Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi (Editörler: Karabulut, A. ve Tunagür, M.). Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Tunagür, M., Kardaş, N., & Kardaş, N. M. (2021). The effect of student-centered listening/speaking activities on Turkish listening speaking skills of bilingual students.

International Journal of Education & Literacy Studies 9(1) 136-149.

Uçgun, D. (2016). Ortaokul öğrencilerinin okuma ve dinleme kaygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(4), 1958-1970.

Yenilmez, K. ve Özbey, N. (2006). Özel okul ve devlet okulu öğrencilerinin matematik kaygı düzeyleri üzerine bir araştırma. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 431-448.

Extended Abstract

Introduction

The aim of this study; The aim of this study is to determine the relationship between bilingual students' Turkish listening anxiety, gender, class level, father's education level, mother's education level, language spoken at home, having a smart phone, the purpose of using the phone, presence of TV/radio at home, TV watching time. In the context of this main purpose, answers to the following problem questions were sought in the research.

1. At what level are the bilingual students' Turkish listening attitudes?

2. Do the variables of gender, grade level, father's education level, mother's education level, language spoken at home, having a smart phone, the purpose of using the phone, presence of TV/radio at home, TV watching time have an effect on students' Turkish listening attitudes?

One of the main features that distinguishes this study from its peers is to determine the effect of various variables on the Turkish listening anxiety of bilingual secondary school students whose mother tongue is not Turkish. It is thought that this study will make a valuable contribution to the field with this aspect. As a matter of fact, despite the fact that millions of bilingual Turkish citizens whose mother tongue is not Turkish live in Turkey, there are not enough academic studies on Turkish listening attitudes of these citizens in the field. This can be considered as a deficiency for the field of Turkish education.

Method

Since this study aimed to investigate the relationship between bilingual students' Turkish listening attitudes and some variables, the relational survey model, one of the descriptive methods, was used in the research (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2013). Relational survey studies are research models that aim to determine the existence of co-variation between two or more variables (Karasar, 2014).

Findings

It was found that the bilingual students had the highest level of attitude towards seeing listening as necessary, and the level of attitude towards listening difficulty was the lowest. It was found that there was no effect on the Turkish listening attitude levels of bilingual secondary school students according to gender, grade level, mother's education level, father's education level, having a smart phone, the language spoken at home, the purpose of using a smart phone and watching television/radio at home. According to this finding, it is stated that the students' attitude levels towards listening

to Turkish are similar to each other regardless of gender, grade level, mother's education level, father's education level, having a smart phone, the language spoken at home, the purpose of using a smart phone, and watching television/radio at home. can be done. Unlike these results, it was found that the bilingual students' attitude levels towards listening to Turkish were statistically significant according to the daily television watching time.

Conclusion, Discussion and Suggestions

“How are the bilingual secondary school students' Turkish listening attitude levels?” According to the findings, it was concluded that the bilingual secondary school students had a high level of attitude towards listening to Turkish.

Attitude levels of bilingual secondary school students differ according to gender, grade level of education, mother's education level, father's education level, language spoken at home, having or not having a smart phone, purpose of using the phone, using television or radio at home, daily television viewing time. is it? The answers to the research questions were sought. It was found that there was no effect on the Turkish listening attitude levels of bilingual secondary school students according to gender, grade level, mother's education level, father's education level, having a smart phone, the language spoken at home, the purpose of using a smart phone and watching television/radio at home. According to this finding, it is stated that the students' attitude levels towards listening to Turkish are similar to each other regardless of gender, grade level, mother's education level, father's education level, having a smart phone, the language spoken at home, the purpose of using a smart phone, and watching television/radio at home. can be done. Unlike these results, it was found that the bilingual students' attitude levels towards listening to Turkish were statistically significant according to the daily television watching time. According to this finding, the bilingual students' attitudes towards listening to Turkish differ according to their daily television watching time.

Based on the results of this study, the following recommendations can be made:

Based on the fact that bilingual students' attitude levels towards listening to Turkish show a significant difference according to the daily television watching time, these students can be made to watch broadcasts within a certain period of time in accordance with their developmental characteristics.